

MAALAAMINEN MINERAALEILLA / PAINTING WITH MINERALS

Pekka Halosen alkuperäisten maalituubien & pigmenttien analysointi
Analysis of Pekka Halonen's original paint tubes & pigments

ALAN R BUTCHER & SARI LUKKARI

Geologian tutkimuskeskus / Geological Survey of Finland

Yhteistyössä / In collaboration with
Johanna Rinta-aho, Päivi Ahdeoja-Määttä,
Tarja Kärkkäinen & Lassi Kivikangas
Halosenniemi Tuusulan museo

Halosenniemi

Projektin tavoitteet

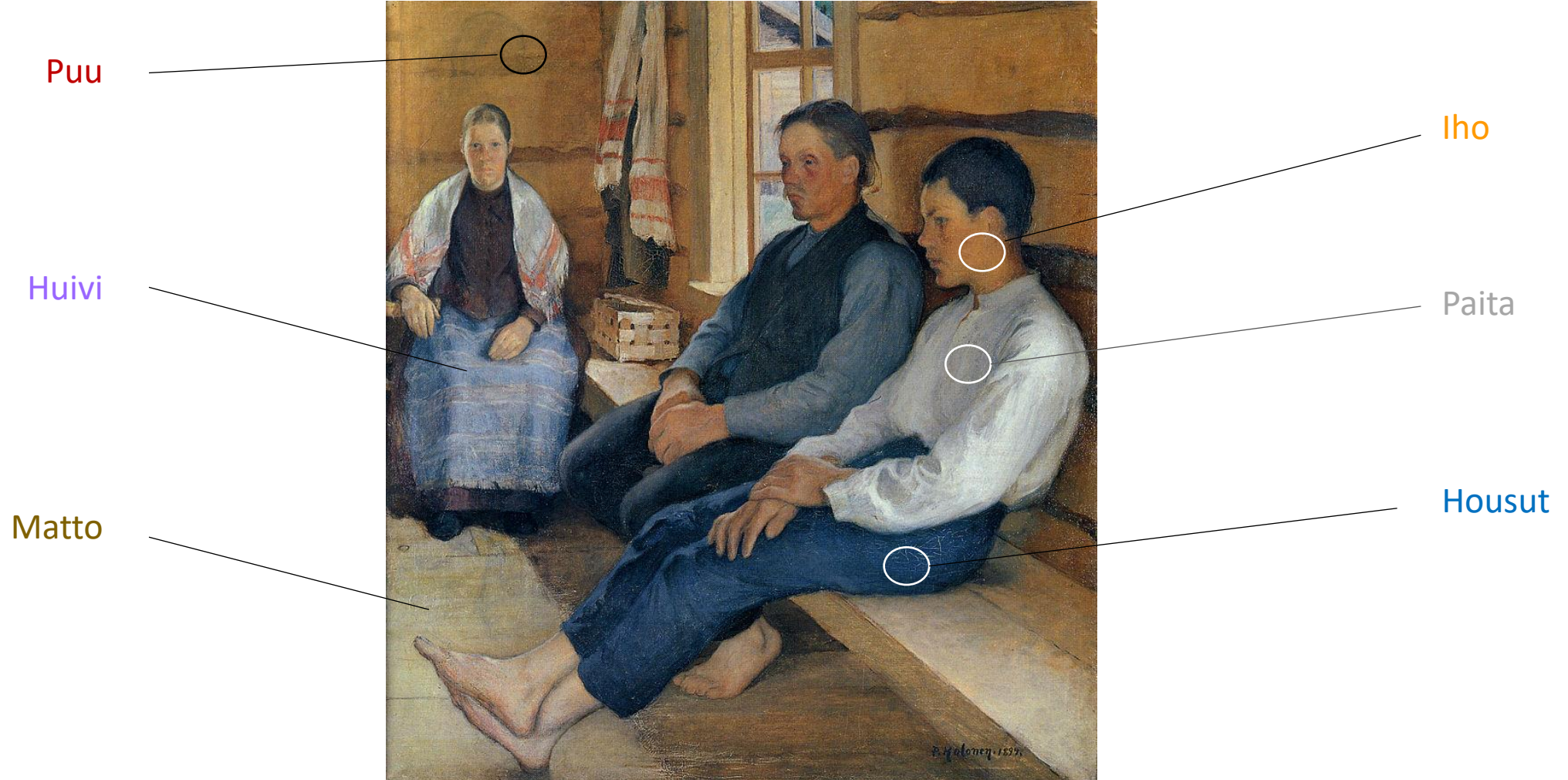

Halosenniemi

Määrittää **Pekka Halosen** käyttämien maalien koostumus ja selvittää mitä **mineraaleja** & materiaaleja niiden valmistuksessa käytettiin.

Maalaaminen mineraaleilla

Mitä mineraaleja Pekka Halonen käytti väriensä luomiseen?

Mitä öljyvärit ovat?

Öljyvärin aineosat

Luonnon primäärit mineraalit

Kobaltiitti - CuCo_2S_4

Karrolliitti - CoAsS

Gibbsiitti - $\text{Al}(\text{OH})_3$

Lyijyhohde - PbS

Sinkkivälke - ZnS

Smithsoniitti - ZnCO_3

Willemiitti - Zn_2SiO_4

Koboltti korvaa usein sinkkiä ja/tai kromia

* Lyijyä voidaan lisätä maaliin kuivumisen nopeuttamiseksi, kestävyuden lisäämiseksi, tuoreen ulkonäön ylläpitämiseksi ja korroosiota aiheuttavan kosteuden estämiseksi.

Ihmisen tekemät materiaalit

Al_2CoO_4

Kobolttioksidin sintraaminen alumiinioksidin kanssa $1200\text{ }^\circ\text{C}$ asteessa.

+

Sidos- ja lisäaineet

Pellavaöljy

Pähkinäöljy

Safloriöljy

Unikkoöljy

Kananmunan keltuainen

Tärpätti

Mehiläisvaha

Liitukivi

Alumiinistearaatti

Pb metallit tai oksidit*

Zn metallit tai oksidit #

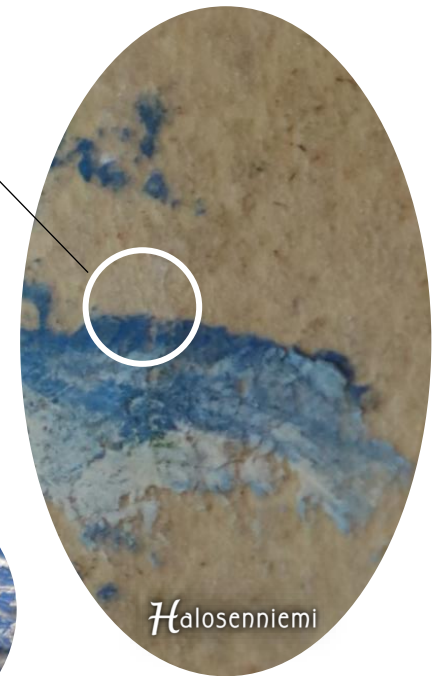
=

Öljyväri

Koboltinsininen

Maalaus

Kuinka maalituubit mullistivat taiteen

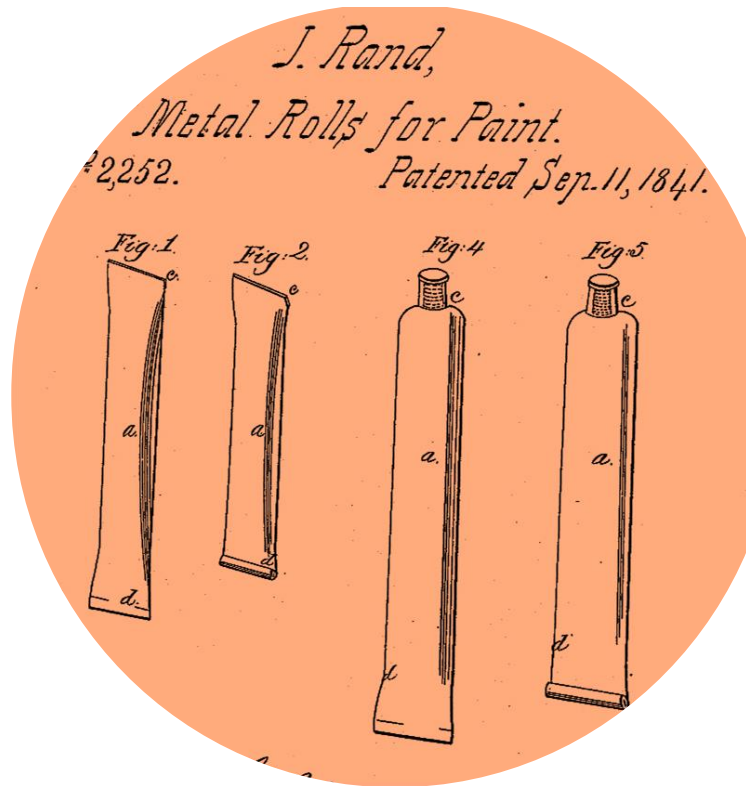

Ennen maalituubien
käyttöönottoa, useimmat taiteilijat
kamppailivat öljymaalien
varastoinnin kanssa.

Tyypillisesti maalit oli säilötty sian
virtsarakkoon, joka oli sidottu
narulla. Kun he tarvitsivat maalia, he
pistivät naulalla rakkoon reiän ja
puristivat maalin ulos.

Mutta maali kuivui ja rakot eivät olleet
kovin kestäviä ja vuosivat usein
kuljetuksen aikana.

Metallisen puristettavan maalituubin keksintö

Omakuva, öljy
kankaalle, n. 1836

John Rand keksi maalituubit 1841.

Hän teki ne tinasta ja ne olivat kierrekorkilla suljettavia. Niiden muotoilu ja se, että ne voitiin toistuvasti avata ja sulkea, estivät maalin kuivumisen.

Tämä antoi taiteilijoille mahdollisuuden maalata käytännössä paikan päällä ensimmäistä kertaa - kuten ulkona puutarhassa, maaseudulla tai talon sisällä.

Lähde: <https://www.smithsonianmag.com/arts-culture/never-underestimate-the-power-of-a-paint-tube-36637764/>

Maalituubit muuttivat kaiken taiteilijoille

John Randin tuubit alkoivat pian täyttyä uusilla värillisillä pigmenteillä, mikä mullisti taiteilijoiden maalaustavan.

Viime vuonna (2021) tuli kuluneeksi 180 vuotta (11.9.1841) hänen keksinnöstään.

Pierre-Auguste Renoir sanoi kerran:

“Without colours in tubes, there would be no Cézanne, no Monet, no Pissarro, and no Impressionism.”

Claude Monet,
Woman with a Parasol - Rouva Monet ja hänen poikansa (Camille and Jean Monet), 1875

Pekka Halonen hyödynsi maalituubeja laajasti

“Pekka Halonen vietti suurimman osan päivistään maalaamalla. Hän ei koskaan tehnyt kompromisseja aitousvaatimuksestaan. Hän lähti maalausmatkoilleen säästä riippumatta ja jopa erittäin kylmällä säällä.

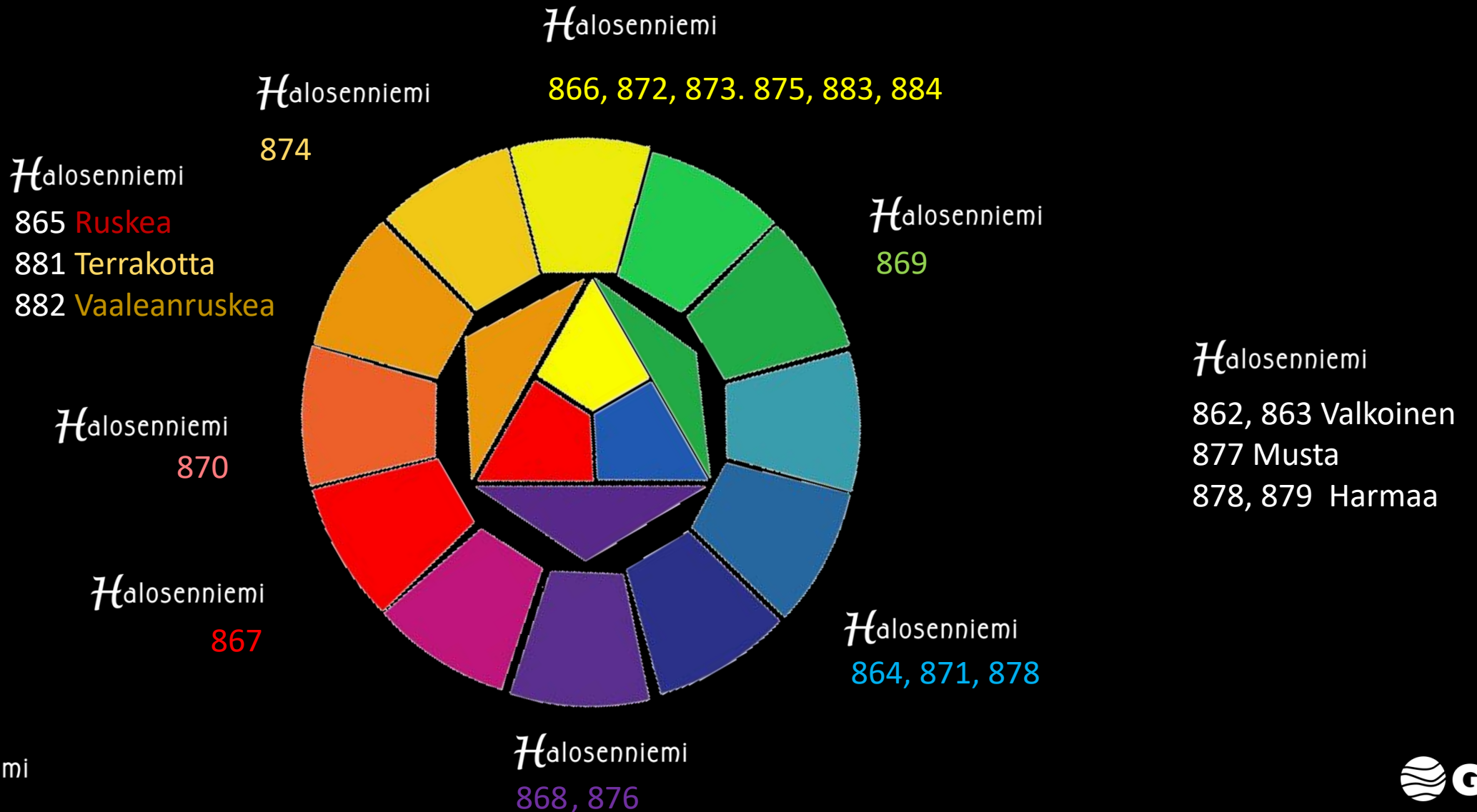
*Halonen maalasi sinnikkäästi silloinkin, kun **lämpötila oli yli 30 astetta pakkasta**. Näin kylmässä, **öljyt**, joita hän käytti maalaamiseen, **olivat käyttökelvottomia** ja väri levitettiin sormilla ja palettiveitsellä.*

Ulkona maalatessaan Halonen viipyi usein iltaan tai iltahämärään. Maija ihmetteli usein, miten hän pystyi palaamaan ehjänä ja loukkaantumattomana pimeästä.”

Lähde: <http://www.alternativefinland.com/art-pekka-halonen/>

Pekka Halosen alkuperäisten maalituubien kuvantaminen

Maalituubit ja väriympyrä

Kuvia analysoiduista maalituubeista

862

Valkoinen

Sinkkivalkoinen

863

Valkoinen

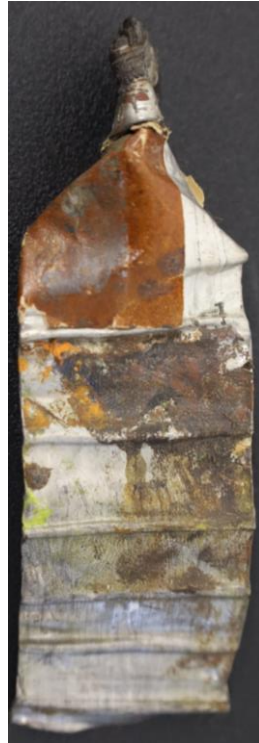
864

Sininen

Koboltinsininen

865

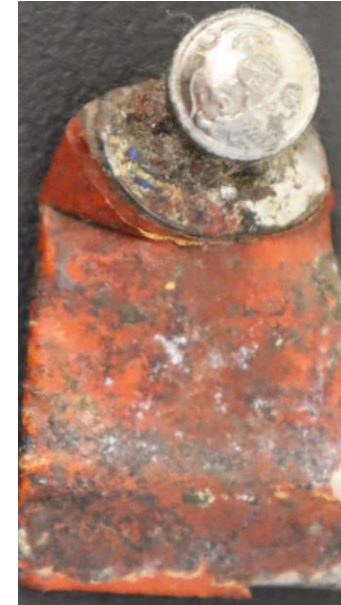
Ruskea

866

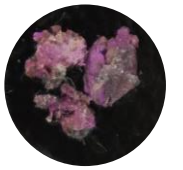

Keltainen

867

Punainen

868

Violetti

Koboltinvioletti

Kobolttiarsenaatti

Röntgentomografia (X-CT)

Kuvia maalituubeista

862
Valkoinen
maalituubi

Optinen kuva

Röntgentomografiakuvia (X-CT)

Optinen kuva

862 Valkoinen maalituubi

Optinen kuva

*LUCIEN LEFEBVRE-FOINET
Röntgentomografiakuva(X-CT)

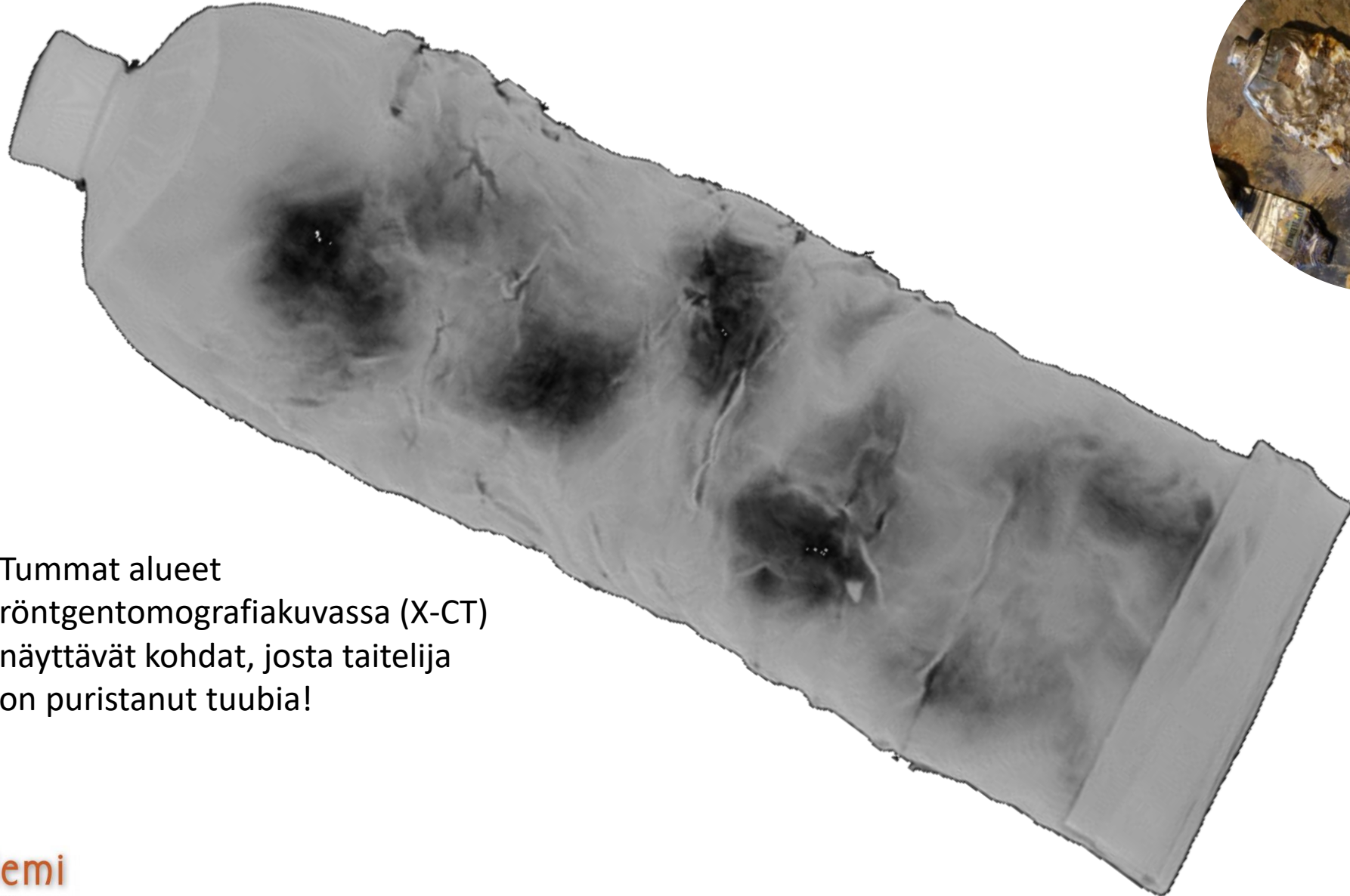
***Lucien Lefebvre-Foinet** oli kuuluisa taiteilijatarvikkeiden valmistaja ja jälleenmyyjä sekä varustamo.

*“In the 1880s, a Parisian called **Paul Foinet** was making oil paints, following a secret recipe. Carefully selecting **natural pigments** and crushing them by hand, Monsieur Foinet achieved rich nuances that dazzled painters. The shopkeeper who also made canvases and paintbrushes went around artists’ studios, peddling his wares door-to-door.”*

Hänen vävynsä Lucien Lefèbvre otti liiketoiminnan haltuunsa vuonna 1902 ja nimesi tuotteet **LUCIEN LEFEBVRE-FOINET**:ksi.

Source: <https://www.nytimes.com/>

862 Valkoinen maalituubi

Tummat alueet
röntgentomografiakuvassa (X-CT)
näyttävät kohdat, josta taitelija
on puristanut tuubia!

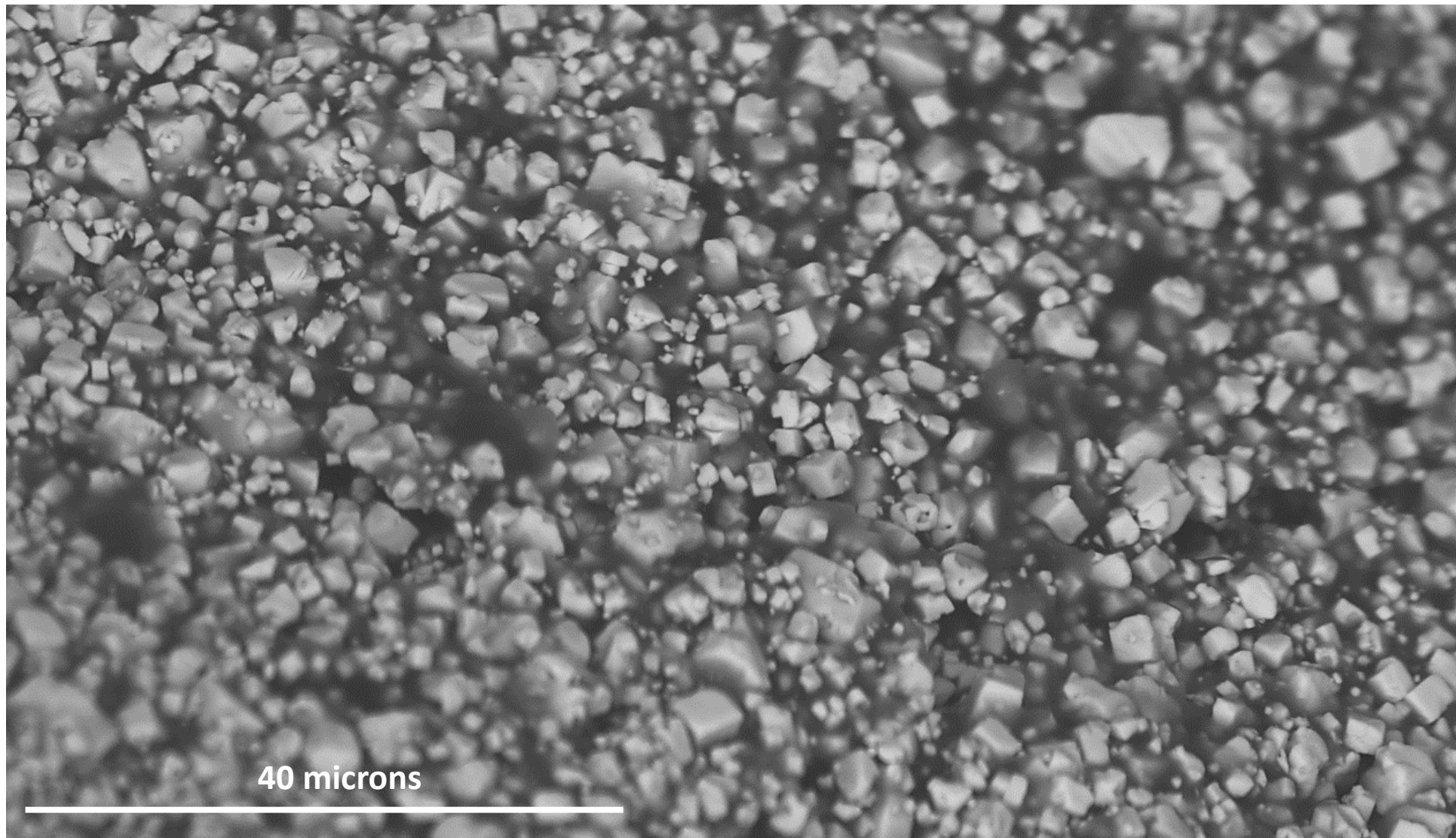
Analyysituloksia Pekka Halosen maaleista & pigmenteistä

Pigmentit lähikuvassa!

867 Punainen

Kaikki maalin
rakeet ovat
elohopeasulfidia!

Kyseessä on
todennäköisesti
sinooperi mineraali
(**HgS**).

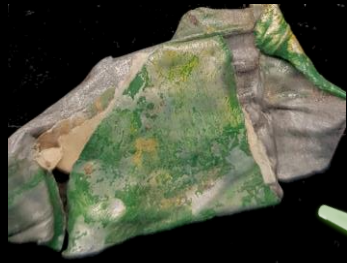
Pekka Halosen maalit ovat erittäin myrkyllisiä !

870

Neurotoksinen
Genotoksinen
Metallimyrkytys

Pb, Hg
Ba Cr
Hg Co Cd As Pb

869

Smaragdinvihreä

Lyijynvalkoinen

Koboltinsininen

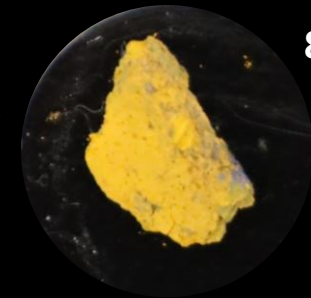
864

868

Koboltinvioletti

Krominkeltainen

872

866

Kadmiuminkeltainen

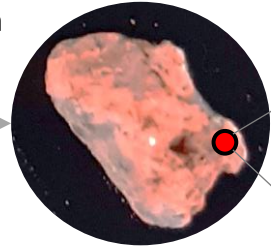
Sinooperi

867

Maalaaminen fossiileilla!

Pigmentin kappale
Halosenniemen museosta

880

Esimerkki maalauksesta, jossa
taiteilija on voinut käyttää
tämän väristä pigmenttiä

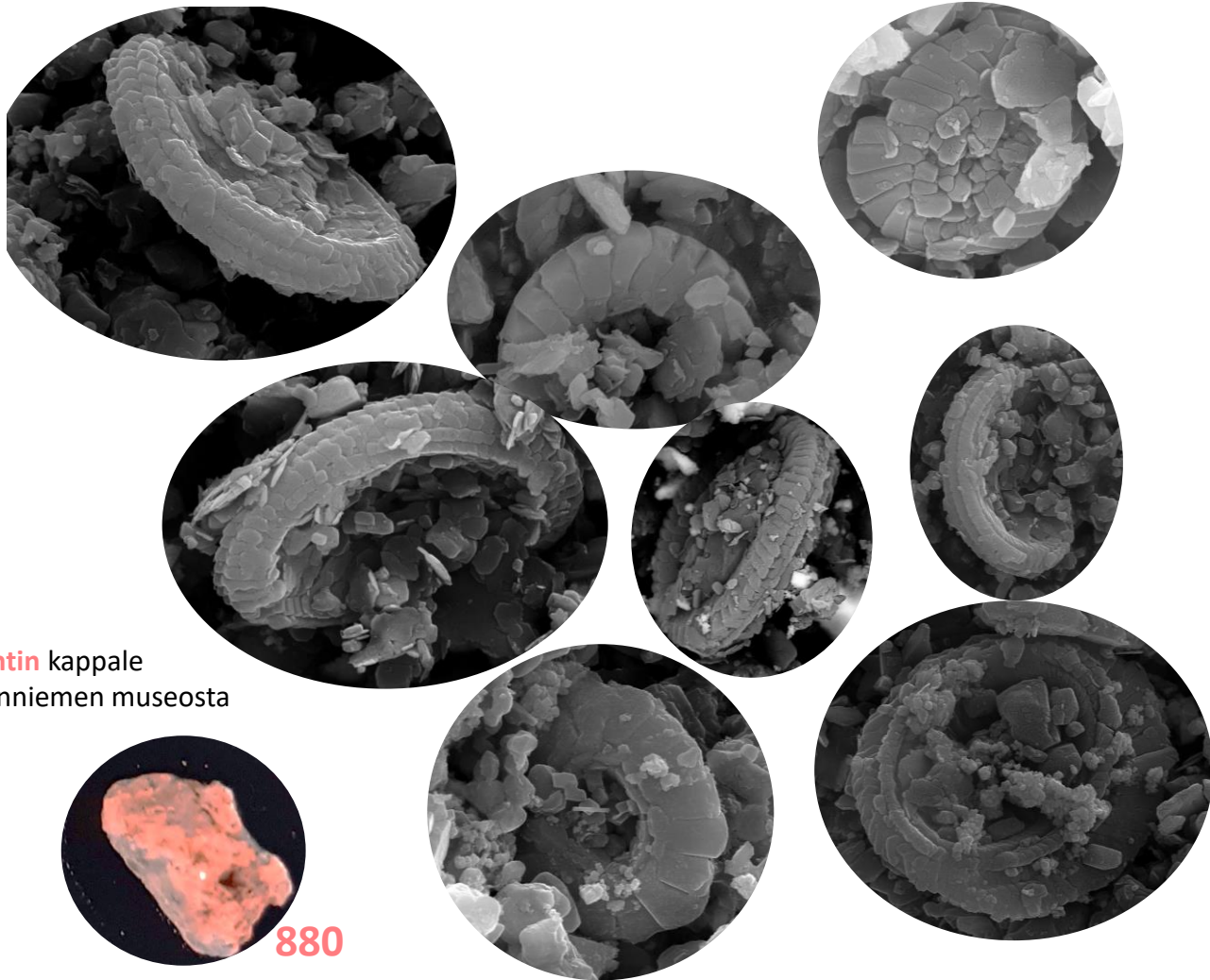

Osa maalauksesta *Syysmaisema*, 1910

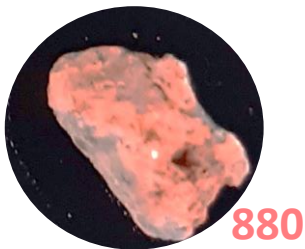

Kuvatessa pigmenttiä SEM:llä paljastui, että se sisältää **kokkoliitteja** - mikrofossiileja, jotka koostuvat pienistä hajonneista pyöreistä kalkkipitoisista kiekoista. Tämän tyyppisen **kokkoliitin** uskotaan edustavan valtamerissä liitukauden aikana (100-60 miljoonia vuosia sitten eläneitä yksisoluisia leviä (**kasviplanktonia**)), jonka kuori on rakentunut kalsiumkarbonaatista. Koska **liitukivi** koostuu enimmäkseen **kokkoliitista**, näyttäisi siltä, että **liitukiveä** käytettiin tämän pigmentin lisäaineena.

Pigmentistä 880 löydetyt kokkoliittityypit

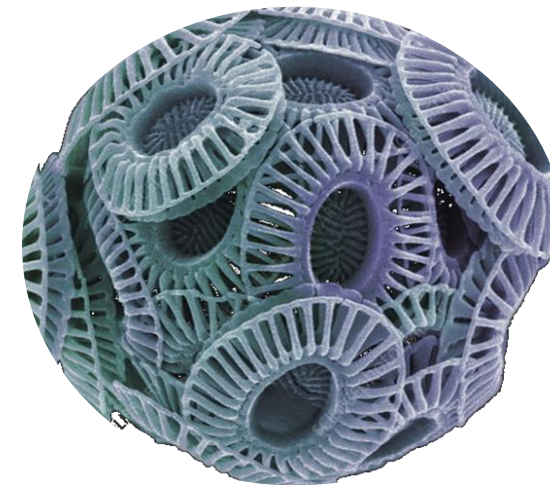

Pigmentin kappale
Halosenniemen museosta

880

Nykyajan kokkolitofori

Kokkoliitit ovat kiekkoja, jotka kerran muodostivat **kokkolitoforin**. Kuoltuaan ne erottuivat toisistaan.

Muinaiset kerrostumat merenpohjassa johtivat liituesiintymiin.

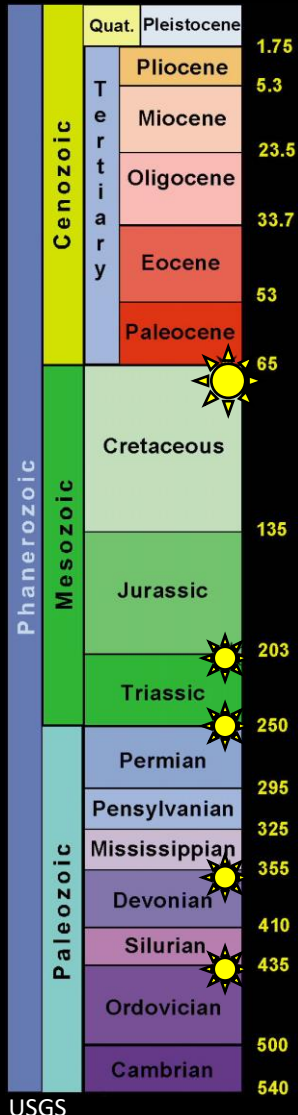
Credit: STEVE GSCHMEISSNER / SCIENCE PHOTO LIBRARY

Kokkoliittien esiintyminen geologisissa aineistoissa väheni huomattavasti liitukauden jälkeen

90 prosenttia kokkoliittilajeista kuoli sukupuuttoon meteoriittitörmäyksen jälkeen

T
K

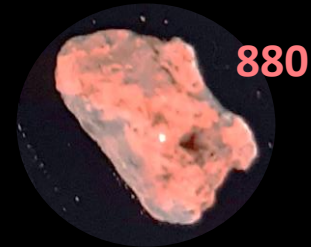

Mass extinctions

Source: Mark Garlick

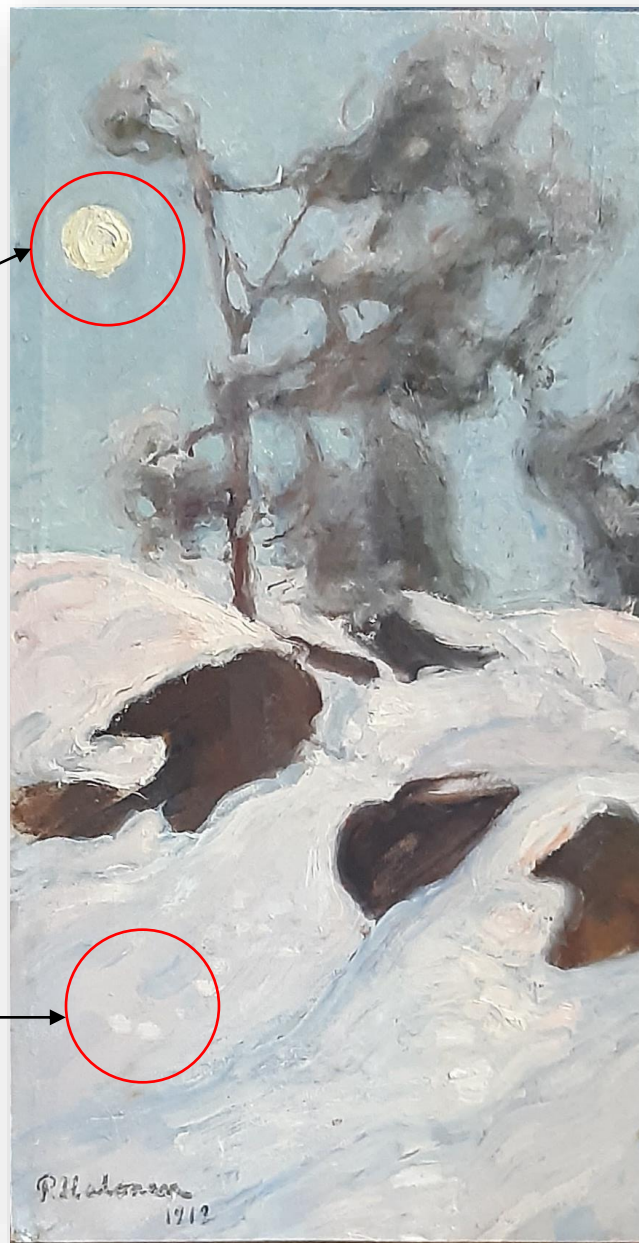
Kokkoliitit tuhosi suurelta osin sama meteoriitti, joka tappoi **dinosaurukset** liitukauden ja tertiäärikauden rajalla (niin kutsuttu **KT raja**). Noin 90 prosenttia kaikista maapallon kasvi- ja eläinlajeista

Tämä pieni pigmentin kappale Halosenniemestä yhdistää siis **Pekka Halosen** dinosauruksiin, meteoriitteihin, muinaisiin liitukauden meriin ja massasukupuuttoon!

Kuutamo
(Talvimaaisema)
1912

Sinkkivalkoinen?

Titaanivalkoinen?

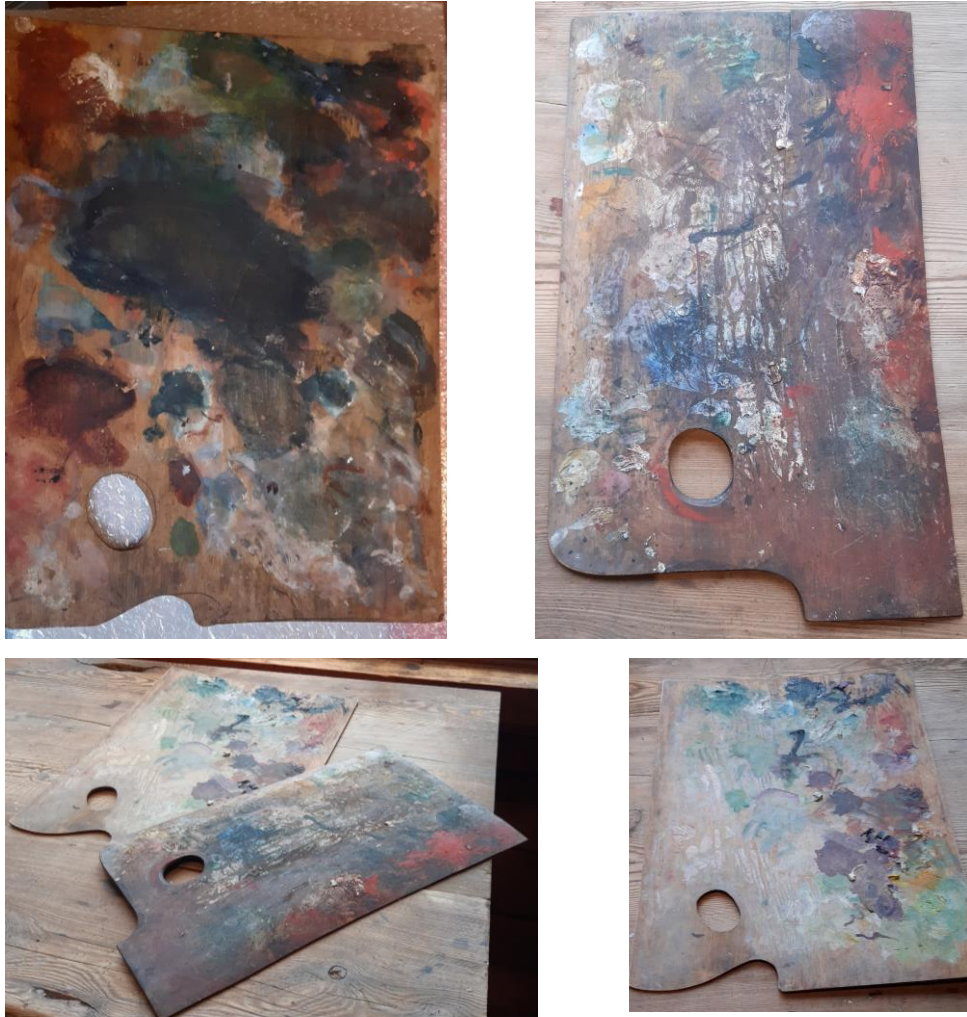
Mitä seuraavaksi?

Kuinka laajasti Pekka Halonen käytti eri valkoisen pigmenttejä maalauksissaan?

Se tulee olemaan seuraavan tutkimusprojektimme aiheena!

Omien maalien tekeminen luonnon mineraaleista!

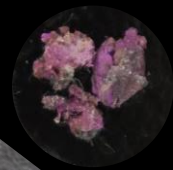
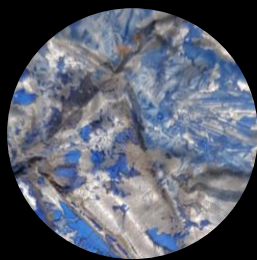
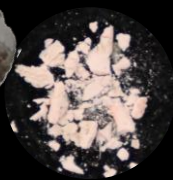
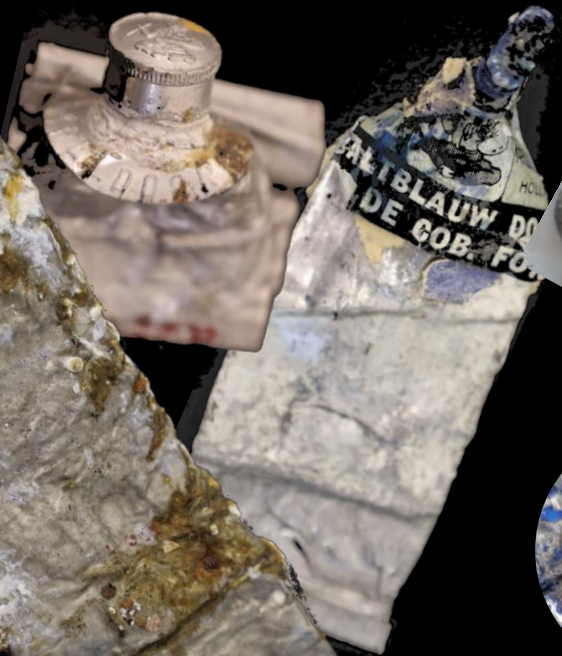
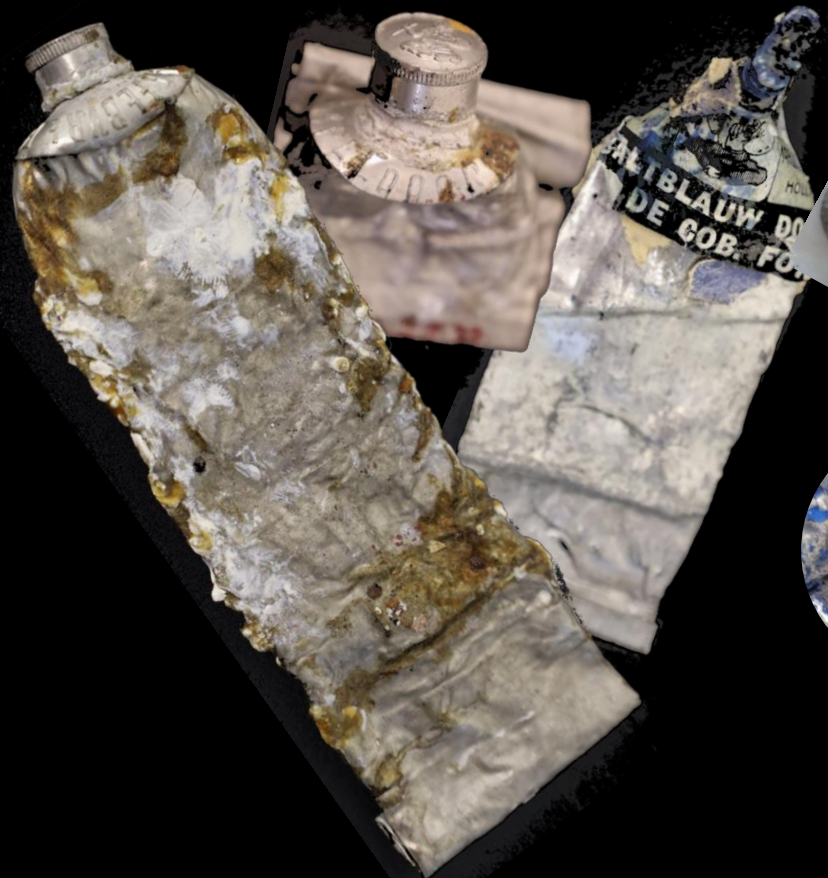
GTK:n mineraalipigmenttikokoelma

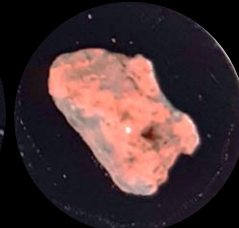
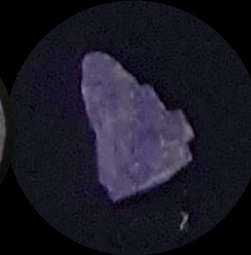
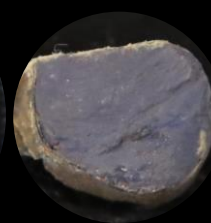
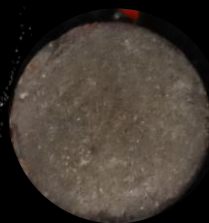
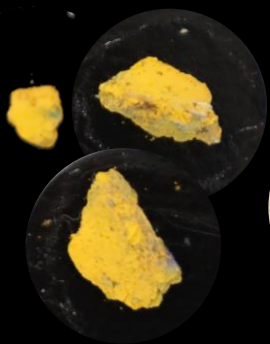
Pekka Halosen alkuperäisiä paletteja

GTK:n mineraalipigmenttikokoelma on esillä Taiteilijaelämää Halosenniemessä 8.3.-28.8.2022 -näyttelyssä

Maalaaminen mineraaleilla

218:40

201:812

511:012

218:63

218:608

Schwek...
mischen...
von Prof. Koronzo
DORP

WINE

MERONA

Maalaaminen mineraaleilla

Tutkimus perustuu Pekka Halosen ikoniseen taiteeseen

Ja heidän avullaan:

Ian J Corfe & Jukka Kuva - X-CT skannaus
Ester Jolis & Andrew Menzies - micro-XRF
Bo Johanson – SEM & Pasi Heikkilä – XRD,
sekä Peter Sorjonen-Ward, Seppo Töllikkö ja Kati Kiviniemi

TAITEILIJAELÄMÄÄ Halosenniemessä

Halosenniemi

8.3.–28.8.2022

TUUSULA
taidemuseo